

СТЕНОГРАМА

засідання Комітету Верховної Ради з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних

меншин і міжнаціональних відносин

9 лютого 2024 року

Веде засідання голова Комітету ЗАДОРЖНИЙ А.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дмитро Валерійович, вітаю.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Доброго дня, шановні колеги.

ТКАЧЕНКО М.М. Вітання, колеги.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Максим Миколайович, вітаю.

Шановні колеги, доброго дня. У нас є кворум. На засіданні присутні 8 членів комітету, тож засідання оголошую відкритим.

Сьогодні планується розглянути два законопроекти, з опрацювання яких комітет визначено головним. Також розглянемо одне питання у порядку контролю та заслухаємо спеціальну доповідь уповноваженого щодо стану додержання соціальних та економічних прав повнолітніх осіб, які потребують опіки та піклування, в умовах дії правового режиму воєнного стану. Порядок денний вам був заздалегідь надісланий. Якщо немає заперечень, переходимо до голосування щодо затвердження порядку денного сьогоднішнього засідання.

Задорожний – за.

Юрій Анатолійович.

БОЙКО Ю.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Руслан Олександрович.

ГОРБЕНКО Р.О. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Пан Мустафа.

ДЖЕМІЛЄВ М. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Козир Сергій В'ячеславович.

КОЗИР С.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Олексій Олександрович.

КУЗНЕЦОВ О.О. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Максим Миколайович.

ТКАЧЕНКО М.М. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ахтем Зейтуллаєвич Чийгоз.

ЧИЙГОЗ А.З. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Євген Геннадійович Яковенко.

ЯКОВЕНКО Є.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Яковлєва Неллі Іллівна.

ЯКОВЛЄВА Н.І. Доброго дня. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні колеги, 10 осіб – за. Рішення прийнято.

Переходимо до порядку денного. Питання перше. Проект Закону України про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" щодо забезпечення майнових прав та спадкових прав на майно громадян, місцем проживання яких була тимчасово окупована територія України або територія на якій ведуться бойові дії в умовах воєнного стану (реєстраційний номер 10334 від 12.12.2023 року), поданий народним депутатом України Морозом та іншими народними депутатами. Для представлення цього законопроекту ми запрошували на наше засідання основного ініціатора – народного депутата України Мороза Володимира Вікторовича. Його немає, наскільки я бачу.

Колеги, Мороз відсутній, тож з положеннями законопроекту, сподіваюсь, ви всі ознайомились, тому я одразу перейду до висновків, які ми маємо станом на сьогоднішній день.

Комітет Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу визнав положення законопроекту такими, що регулюються національним законодавством країн-членів Європейського Союзу та не підпадають під дію міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції.

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету ухвалив рішення, що законопроект не має впливу на показники бюджету.

Міністерство фінансів України в межах своєї компетенції не має зауважень до законопроекту.

ГНЕУ висловлює до законопроекту низку суттєвих зауважень. Зазначає, що у самому проекті немає положень, які б безпосередньо стосувалися забезпечення майнових прав та спадкових прав на майно громадян, місцем проживання яких була тимчасово окупована територія України або територія, на якій ведуться бойові дії, в умовах воєнного стану.

Натомість у проекті пропонується вирішити питання визначення вказаних територій. З цього приводу ГНЕУ зазначає, що чинне положення закону, згідно з яким відповідно території визначаються в установленому Кабінетом Міністрів України порядку, без посилання на наказ Мінреінтеграції, як це пропонується в законопроекті. І це виглядає більш оптимальним.

Такий підхід враховує, що згідно зі статтею 113 Конституції України саме Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, а також те, що Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, що у свою чергу в разі реорганізації центральних органів виконавчої влади дозволить вирішувати зазначене питання більш оперативно на рівні підзаконного нормативно-правового акта без внесення змін до закону.

Ми запрошувати на наше засідання представника нашого профільного міністерства. Іванова Інна Вячеславівна – заступник директора департаменту, начальник відділу міжвідомчої взаємодії та комунікації Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій. Прощу вас до слова.

ІВАНОВА І.В. Вітаю, Андрій Вікторович, шановні колеги! З приводу зазначеного законопроекту хочу сказати, що Мінреінтеграції його не підтримує.

Основне те, що хочу зазначити. Законом України про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на території... окупованих територій, його метою є визначення статусу територій України, тимчасово окупованих територій, визначення особливостей діяльності державних органів.

Запропонована зміна і внесення доповнення територій, на яких ведуться бойові дії, ми вважаємо, що не є предметом правового регулювання саме цього закону. Передбачена норма визначена Кабінетом Міністрів України, порядком, те, що Мінреінтеграції визначає. І, як ви зазначили, що дійсно приємний і дозволить оперативного вирішувати, не вносячи зміни до закону України.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні народні депутати, члени комітету! З урахуванням почутого чи бажає хтось висловитися по цьому законопроекту? Дякую.

До всіх вже озвучених зауважень маю додати наступне. Для реалізації основної мети законопроекту ініціатором пропонується доповнити абзац другий частини першої статті 11.1 Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" додатковим формулюванням: щодо можливості поширення положень цієї статті також на територіях, на яких ведуться бойові дії.

Водночас варто зазначити, що 8 листопада 2023 року Верховною Радою України було прийнято Закону України №3449-ІХ, дата набрання чинності 30.01.2024, відповідно до якого статтю 11.1 Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" викладено у новій редакції, в якій відсутній відповідний абзац і яка складається лише з одного речення. Таким чином

доповнення абзацу другої частини першої статті 11.1 в запропонованому у законопроекті формулювання не є можливим.

Крім того, звертаю увагу, що до прийняття парламентом Закону України №3449-IX стаття 11.1 складалась із п'яти частин, в яких були визначені особливості реалізації права на спадкування майна, що знаходиться на тимчасово окупованій території. Враховуючи, що із набранням чинності 30.01.2024 року Закону України №3449-IX всі ці положення були виключені із закону. Запропонована у законопроекті ініціатива щодо поширення положень цієї статті на території, на яких ведуться бойові дії, втратила актуальність, оскільки жодних інших положень, окрім відсильної норми, ця стаття нині не має.

Чинною редакцією статті 11.1 Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" передбачено, що особливості реалізації права на спадкування щодо тимчасово окупованої території регулюється Цивільним кодексом України.

У зв'язку з цим доречно зауважити, що 8 листопада 2023 року Верховною Радою України також було прийнято Закон України №3450-IX, набрання чинності 30.01.2024 року, відповідно до якого до Прикінцевих та перехідних положень Цивільного кодексу України було внесено норму, згідно з якою у період дії воєнного стану та протягом шести місяців з дня його припинення або скасування у випадку, якщо місцем відкриття спадщини, зокрема, є територія, на якій ведуться активні бойові дії або тимчасово окупована Російською Федерацією територія, документи щодо оформлення спадщини в межах спадкової справи подаються нотаріусом незалежно від місця відкриття спадщини.

Враховуючи зазначене, питання щодо оформлення спадщини на територіях, на яких ведуться бойові дії, вже законодавчо врегульовано. З рештою зауважень ви мали змогу ознайомитися із надісланої вам довідки.

Як бачимо, до законопроекту є багато зауважень і, на жаль, за красивою назвою законопроекту немає дієвих механізмів, які реально могли

б покращити життя особам, які постраждали внаслідок тимчасової окупації. Тому при всій повазі до авторів ставлю на голосування наступне рішення комітету.

Перше. Рекомендувати Верховній Раді України проект Закону України про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" щодо забезпечення майнових прав та спадкових прав на майно громадян, місцем проживання яких була тимчасово окупована територія України або територія на яких ведуться бойові дії в умовах воєнного стану (реєстраційний номер 10334 від 12.12.2023 року), поданий народним депутатом України Морозом та іншими народними депутатами України, за наслідками розгляду в першому читанні відхилити.

Друге. Під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України співвідповідачем з цього питання визначити народного депутата України голову Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин Задорожного Андрія Вікторовича.

Прошу голосувати.

Задорожний – за.

Юрій Анатолійович.

БОЙКО Ю.А. За, за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Руслан Олександрович.

ГОРБЕНКО Р.О. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Пан Мустафа Джемілев.

ДЖЕМІЛЄВ М. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Козир Сергій В'ячеславович.

КОЗИР С.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Олексій Олександрович Кузнєцов.

КУЗНЄЦОВ О.О. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ткаченко Максим Миколайович.

ТКАЧЕНКО М.М. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Чийгоз Ахтем Зейтуллаєвич.

ЧИЙГОЗ А.З. Підтримую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Яковенко Євген Геннадійович.

ЯКОВЕНКО Є.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Неллі Іллівна Яковлєва.

ЯКОВЛЄВА Н.І. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, шановні колеги. 10 осіб – за. Рішення прийнято.

Переходимо до розгляду наступного законопроекту. Проект Закону України про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" щодо виплати допомоги на проживання з урахуванням оцінки задоволення потреб та ступеню інтеграції внутрішньо переміщеної особи за місцем її фактичного проживання (реєстраційний номер 10382 від 28.12.2023 року), поданий народним депутатом України Фроловим та іншими народними депутатами України.

Відтак зазначу, що цей законопроект поданий народними депутатами України, членами створеної в парламенті ТСК з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України. Серед ініціаторів цього проекту закону також є члени нашого комітету.

Для представлення законопроекту ми запрошували на засідання основного його ініціатора – народного депутата України Фролова Павла Валерійовича.

Павло Валерійович, я вас вітаю. Прошу до слова.

ФРОЛОВ П.В. Дякую, Андрій Вікторович.

Шановні члени комітету, у нас зараз триває засідання Тимчасової спеціальної комісії щодо захисту ВПО і саме ми як члени комісії внесли цей законопроект на першому засіданні нашої комісії. Ми зараз перервали наше засідання. Ми не перервали, але ми зробили паузу. Ми заслуховуємо голів обласних військових адміністрацій, Київської міської адміністрації та керівників органів місцевого самоврядування якраз щодо виконання стратегії

внутрішнього переміщення і виконання заходів, які передбачені відповідно рішенням уряду.

Тому зараз я дуже кратко доповім суть цього законопроекту. Він фактично про збереження виплат допомоги на проживання ВПО. Він продовжує виплати 2 та 3 тисячі гривень внутрішнім переселенцям до завершення воєнного стану або до досягнення належного рівня інтеграції ВПО до нових громад, що дуже важливо. Чинна урядова Постанова 332 про порядок виплати допомоги на проживання для ВПО, ви знаєте, що має вкрай обтяжливий і незрозумілий не те, що для ВПО, а для самих чиновників. УСЗН, ми знаємо, що УСЗН часто буває, мають різну думку щодо трактовки або застосування цих положень. І, на жаль, цей порядок був ще більш зарегульований, ускладнений урядовою Постановою 94 від 26 січня цього року.

Звісно, ми як члени ТСК вітаємо автоматичне продовження, тобто без додаткового звернення ще на місяць, до 1 березня, виплату всім внутрішньо переміщеним особам, у яких в січні завершився шестимісячний період отримання допомоги на проживання. Проте за нашими розрахунками після 1 березня автоматично продовжаться виплати для лише 800 тисяч плюс переселенців, адже до цієї категорії, яким автоматично продовжуються виплати, потрапили лише пенсіонери з пенсією 9 тисяч 444 гривні, особи з інвалідністю першої чи другої групи, тяжкохворі діти, діти з інвалідністю, діти-сироти, а також особи, позбавлені батьківського піклування, віком до 23 років.

Іншим переселенцям, серед яких багато непрацевдатних, треба знову піти по колах, не хочу казати аду, але це збирання довідок, витягів, стояння в чергах, комунікацію з бюрократами різних рівнів. Те, що передбачено в Дії, не все там можна зробити в Дії, треба багато чого збирати, збирати в паперовому вигляді. І що головне – ця допомога знову, на жаль, призначатиметься тільки на шість місяців. Чому ми як держава лише обмежуємо право на виплати, а не концентруємо наші зусилля на проведення

оцінки задоволення потреб ВПО? Тобто наскільки вони інтегрувались у громади, наскільки вони вже далі не потребують цією допомоги на житло.

Ми так і не затвердили критерії оцінки цієї інтеграції. Тобто такий підхід ми і пропонуємо у нашому законопроекті нашої ТСК 10382, який встановлює чіткі підстави для непризначення або припинення виплати такої допомоги на проживання. А саме повернення на окуповану територію або на територію, де ведуться бойові дії, виїзд за кордон без поважних причин на тривалий строк, подання недостовірних відомостей, наявність житла на підконтрольній Україні території або отримання компенсації за пошкоджене, зруйноване житло, відповідно до якої вже понад 30 тисяч сімей отримали ці компенсації, фінансово-майнові критерії, практично те, що в урядовій постанові, але трошки коригування є в бік захисту ВПО, невжиття заходів щодо свого працевлаштування для працездатних осіб. Це дуже важливо щодо залучення працездатних осіб, тому що всі ВПО мають бути залучені до роботи, і в цьому ми підтримуємо уряд. Нагадаю, шановні колеги, що мова йде не про якесь збільшення, а поки лише про збереження рівня підтримки переселенців, як зазначив Президент України нещодавно.

Дякую за увагу і прошу підтримати, і захистити 2 мільйони українців-переселенців, які можуть втратити ці виплати.

Перше читання я прошу підтримати, ми готові до роботи і готові відповісти на запитання, якщо можна зараз ці питання задати, бо в нас триває ТСК та тут у нас сидять керівники обласних військових адміністрацій і чекають продовження. Якщо можна, питання від колег до мене, якщо є зараз, поставити, Андрій Вікторович.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я сподіваюсь, шановний пане Павло, що питання до вас як таких не буде. Тому дякую вам за ретельно представлений законопроект. Продовжуємо згідно порядку денного.

ФРОЛОВ П.В. Дякую, Андрій Вікторович. Сподіваюсь, що комітет проголосує і захистить ВПО. Дякую вам дуже. Бажаємо плідної роботи.

ГОЛОВУЮЧИЙ. На теперішній час, шановні колеги, маємо наступні висновки. Головне науково-експертне...

ФРОЛОВ П.В. Шановні колеги, ми тоді продовжуємо наше засідання. В нас члени комітету...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Паша, ми ж відключилися. Відключайтесь від нашої конференції.

ГНЕУ Апарату Верховної Ради України висловлює до законопроекту зауваження. Всі ви мали змогу з ними ознайомитись, і я не буду зараз це все зачитувати.

Міністерство соціальної політики України зазначає, що законопроект підтримується за умови доопрацювання. Міністерство пропонує виключити з проекту закону всі положення, якими доповнюється Прикінцеві та перехідні положення Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб". Зазначає, що спеціальні видатки в 2023-2024 роках в Україні здійснюються за кошти держав-партнерів та за 48-місячної розширеної програми в межах механізму розширення фінансування для підтримки України як в частині загального пакету Міжнародного валютного фонду, зокрема основою вимогою якого є посилення адресності надання підтримки. При цьому вказує, що запропонований розробником підхід щодо законодавчого закріплення обов'язку держави здійснювати в період воєнного стану виплату грошової допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам із визначенням конкретних розмірів такої допомоги в нотаріальному виразі може привести до унеможливлення реалізації проекту акта в умовах обмежених державних ресурсів.

Мінфін України зазначає, що законопроект потребує доопрацювання. Вказує, що реалізація положення акта впливатиме на видаткову частину державного бюджету як в поточному, так і в наступних бюджетних періодах. Зауважує, що до проекту закону не подано фінансово-економічного обґрунтування з відповідними розрахунками і пропозиціями змін до законодавчих актів України щодо скорочення витрат бюджету та/або джерел додаткових надходжень бюджету для досягнення збалансованості бюджету.

Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України зазначає, що законопроект потребує доопрацювання. Вказує на необхідність уточнення норми щодо мінімального розміру площі житла (загальна чи житлова), якою повинні забезпечитись громадяни.

Міністерство освіти і науки України в межах своєї компетенції надає пропозиції щодо необхідності викладення абзацу чотирнадцятого пункт 2 розділу I законопроекту в новій редакції.

Міністерство охорони здоров'я України в межах своєї компетенції не має зауважень до законопроекту.

Запрошую висловити позицію щодо цього проекту представника Мінреінтеграції. Будь ласка, до слова прошу вас.

ІВАНОВА І.В. Дякую.

Андрію Вікторовичу, Мінреінтеграції в цілому законопроект підтримує за умови його доопрацювання. Якщо говорити про основні критерії, на які ми просимо звернути увагу, то, по-перше, це протиріччя положенню законопроекту, а саме: новим пунктом 2.2 статті 20 положення законопроекту визначено норми та критерії призначення і виплати допомоги на проживання. Водночас у новій статті 9.3 законопроекту зазначено, що норми та критерії встановлює Кабінет Міністрів України.

Також зауважуємо, що запропонований розробниками підхід щодо законодавчого закріплення підстав та порядку здійснення в період воєнного стану виплати грошової допомоги на проживання внутрішньо переміщеним

особам може привести до унеможливлення реалізації закону в умовах обмежених державних фінансових ресурсів, як наслідок – неспроможності держави виконувати задекларовані в законі зобов'язання та до порушень конституційних прав на соціальний захист заінтересованих осіб.

Окремо звертаємо увагу, що пропонована стаття 9.3 законопроекту передбачає, що розмір, порядок та тривалість виплат допомоги встановлюється Кабінетом Міністрів України з врахуванням оцінки ступеня інтеграції внутрішньо переміщених осіб за місцем їх фактичного проживання, при цьому сам зміст терміну вказаної оцінки ступеня інтеграції поки не розкритий. Це може привести до проблем у правозастосуванні саме вказаних положень.

Положення законопроекту також варто привести до вимог антикорупційного законодавства, зокрема в новому підпункті 2.2 статті 20 закону України визначаються підстави, за яких допомога на проживання може не призначатися або її виплата може припинитися. Звертаємо увагу, що використання в цьому випадку слова "може" без визначення чітких критеріїв, тобто закріплення дискреційних повноважень суб'єкта владних повноважень містить певні корупційні ризики, оскільки дозволяє саме посадовій особі приймати відповідне рішення на власний розсуд.

Також законопроектом запропоновано призначати виплачувати щомісячно внутрішньо переміщеним особам допомогу на проживання...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пані представниця, дякую. Дякую. Прошу надіслати у письмовому вигляді на комітет ваше зауваження.

Продовжуємо обговорення. Максим Миколайович Ткаченко, прошу вас до слова.

ТКАЧЕНКО М.М. Колеги, вітаю. Доброго дня. Мені здається, ми тут разом з Павлом знаходимося на засіданні ТСК і мені здається, що після представлення Павлом, мало що можна ще додати для того, щоб все-таки вас,

як-то кажуть, просити підтримати цей законопроект, цю ініціативу для мільйонів наших людей.

Я хочу декілька моментів сказати про те, що, на жаль, величезна кількість людей при владі, це і міністерства, і обласні адміністрації, всі, хто мають відношення до прийняття цих рішень і зараз з цією постановою працюють, люди не розуміють різниці між людьми, які просто не мають свого, наприклад, житла, живучи в Тернополі або у Львові, між людьми, які вимушено виїхали з Бахмута, з Маріуполя, з Ізюма, з Куп'янська до цього міста, до Львова. От вони їх порівнюють, що це одне й те ж. Я хочу зауважити, що це точно не одне й те ж і що порівнювати цих людей і ці родини, які втратили все в своєму житті і починають життя наново, це неможливо. І коли ми говоримо з міжнародниками, з іноземцями про те, що ми як держава допомагаємо цим родинам по 50 доларів на місяць, людям, які втратили все, допомагаємо... Тобто це якраз мова йде тільки про людей, які підпадають під категорію, які повинні отримувати цю компенсацію. Ми не говоримо про інші ВПО, яких багато, а вони з самого початку не підпадають під виплату. А за кордоном немає ніякої верифікації, вони там допомагають по 300, по 500 євро допомагають і з Закарпаття людям, і з Вінниці, і так далі. Ми зараз говоримо тільки про родини, яким ми допомагали з самого початку цими жалкими 50 доларами і так далі, і так далі, і саме про цих людей зараз, і йде мова, щоб продовжити їм допомагати, що це саме компенсація, вона з самого початку називалась: компенсація на житло, на можливість знімати житло. Це не гроші на якісь розваги людей чи на якісь блага додаткові.

І головне, останнє. Дивіться, коли ми голосували бюджет в минулому році, я чітко бачив там цифру, я на одну цифру подивився, скажу відверто, скільки грошей закладено на цю допомогу мільйонам людей в цьому році. Там цифра, якщо не помиляюсь, 56 мільярдів гривень. Ці кошти, які можуть дати можливість платити майже всім тим людям, які отримували в минулому році. Безумовно, потрібна верифікація, безумовно, потрібно убрати тих переселенців, про яких Павло казав, які відверто, ми чітко знаємо, що вони

знаходяться за кордоном тепер, що вони, не дай боже, повернулися в окупацію, або вони вже отримали компенсацію якусь від держави там по «Відновленню, або якусь іншу, але це точно не зняття виплат з 70 відсотків людей, які отримали в минулому році, і залишити тільки 30 відсотків. Вибачте, будь ласка, це на мій погляд... Те, що цих коштів ми фізично не маємо на сьогоднішні, я все це розумію, мені непотрібно про це розказувати, і я думаю, що і вам також, але вони у бюджеті у нас закладені. І люди також вони все це розуміють, вони трішки розбираються вже, читають, слухають і так далі, тим паче вони чули звернення нашого Президента, коли він сказав, що виплати будуть продовжуватись.

Тому, будь ласка, прошу підтримати. І, безумовно, багато чого доробити між першим та другим читанням. Дуже дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Максим Миколайович.

Колеги, дійсно, до законопроекту є зауваження, всі вони викладені, надіслані у вас в інформаційній довідці, і ми як головний комітет обов'язково зазначимо їх у своєму висновку. Як ми бачимо, ключовими зауваженнями до проекту закону є питання щодо спроможності держави фінансувати на належному рівні більшу кількість у порівнянні з діючою постановою уряду внутрішньо переміщених осіб.

Водночас ми як комітет, який займається правами людини та захисту осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії, в тому числі внутрішньо переміщених осіб, не можемо при прийнятті відповідних рішень керуватися виключно матеріальною складовою. Відповідно до положень Конституції України саме людина визнається в Україні найвищою цінністю. Держава повинна дбати про своїх громадян і, що дуже важливо, громадяни мають право на соціальний захист. При цьому всі внутрішньо переміщені особи за визначенням є постраждалими, причому незалежно від своїх статків. Ми, звісно, зараз не говоримо, що потрібно забезпечити заможних громадян, але ми можемо підтримати основну ідею цього законопроекту і до другого

читання шляхом внесення відповідних поправок все ж таки забезпечити справедливий підхід держави до питання соціального захисту ВПО.

З урахуванням зазначеного ставлю на голосування наступне рішення комітету.

Перше. Рекомендувати Верховній Раді України проект Закону України про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" щодо виплати допомоги на проживання з урахуванням оцінки задоволення потреб та ступеню інтеграції внутрішньо переміщеної особи за місцем її фактичного проживання (реєстраційний номер 10382 від 28.12.2023 року), поданий народним депутатом України Фроловим та іншими народними депутатами України, за наслідками розгляду в першому читанні прийняти за основу.

Друге. Під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України співдоповідачем з цього питання визначити народного депутата України, заступника голови Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин Горбенка Руслана Олександровича.

Прошу голосувати.

Задорожний – за.

БОЙКО Ю.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Юрій Анатолійович, дякую.

Руслан Олександрович.

ГОРБЕНКО Р.О. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Пан Мустафа Джемільєв.

ДЖЕМІЛЄВ М. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Касай Костянтин Іванович.

КАСАЙ К.І. Добрий день, колеги. Категорично підтримую, голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Козир Сергій В'ячеславович.

КОЗИР С.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Кузнєцов Олексій Олександрович.

КУЗНЄЦОВ О.О. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ткаченко Максим Миколайович.

ТКАЧЕНКО М.М. Дякую, колеги. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ахтем Зейтуллаєвич Чийгоз.

ЧИЙГОЗ А.З. Підтримую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Яковенко Євген Геннадійович.

ЯКОВЕНКО Є.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Неллі Іллівна Яковлєва.

ЯКОВЛЄВА Н.І. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні колеги, 11 осіб – за. Рішення прийнято. Вітаємо авторів законопроекту з таким рішенням комітету.

Переходимо до розділу "Інші питання". Про стан виконання Державною міграційною службою України положень Закону України "Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус". Колеги, питання щодо стану виконання ДМС положень Закону України "Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус" було включено нами до плану роботи комітету на період цієї сесії. В комітеті повинні здійснювати контроль за виконанням законів, з підготовки яких у парламенті вони були визначені головними, та аналізувати прийняті на їх виконання підзаконні акти, аби пересвідчитись у належній їх реалізації.

Отримані від міграційної служби матеріали вам усім були надіслані, сподіваюсь, ви ретельно їх передивились. Давайте заслухаємо спочатку голову Державної міграційної служби України Наталію Науменко, а потім перейдемо до запитань.

Пані Наталія, прошу вас до слова.

НАУМЕНКО Н.М. Доброго дня, шановний Андрію Вікторовичу, шановні члени комітету. Закон України "Про Єдиний державний

демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус" є одним з основних нормативно-правових актів, який визначає правові та організаційні засади функціонування Єдиного державного демографічного реєстру та видачу документів, що посвідчують особу, іншими словами – паспортних документів.

З огляду на окресленні питання комітету щодо стану реалізації закону, варто зупинитися на наступних питаннях. Перше питання – це щодо проблемних питань, пов'язаних з видачею паспортів громадянина України у вигляді паспортної книжечки зразка 94-го року. На сьогодні правовий статус, форма та правові засади щодо оформлення та видачі паспорта громадянина України визначено саме Законом про ЄДДР, стаття 21 якого закріплює, що кожен громадянин України, який досяг 14-річного віку, зобов'язаний отримати паспорт громадянина України. Також саме тим законом визначено, що паспорт громадянина України оформлюється засобами реєстру та виготовляється у формі картки, що містить безконтактний електронний носій.

Для забезпечення реалізації вимог та положень цього закону щодо видачі паспорта громадянина України Кабміном було затверджено зразок бланка, технічний опис, а також порядок його видачі. Це Постанова Кабміну 302 від березня 2015 року. І таким чином видача паспорта громадянина України у формі ID-картки у нас запроваджена з березня 2015 року. Одночасно з цим нормами Закону про ЄДДР передбачено, що паспортні документи, які були видані до набрання чинності цим законом, є чинними до закінчення строку їх дії та не підлягають обов'язковій заміні. Що це означає? Це означає, що якщо вам було видано паспорт у формі книжечки, ви можете ним безстроково користуватися за умови вчасного, тобто протягом одного місяця з дня досягнення 25 або 45-річного віку вклеювання до нього фотокартки. Якщо ви загубили паспорт, змінюєте свої персональні дані, пропустили строк вклеювання фотокарток або ваш паспорт став

непридатним для використання, ви можете оформити собі лише паспорт громадянина України у формі ID-картки. Також за власним бажання ви можете обміняти паспорт-книжечку на ID-картку.

Однак на сьогодні залишається чинною Постанова Верховної Ради України від 26 червня 92-го року № 2503 про затвердження положень про паспорт громадянина України та паспорт громадянина України для виїзду за кордон, саме якою нормативно закріплено оформлення громадянам України паспорта громадянина України у формі книжечки. У зв'язку з цим у держави на сьогодні існує два законодавчі акти, які встановлюють різні описи паспортів громадян України, тобто внутрішніх паспортів. І згідно з позивних вимог деяких громадян України Верховним Судом України винесено рішення у зразковій справі щодо можливості оформлення паспорта громадянина України у вигляді книжечки через їх релігійне переконання.

У зв'язку з цим Постановою Кабміну 302 закріплено щодо законодавчого врегулювання питання завершення оформлення та видачі паспорта громадянина України зразка 94-го року, тобто паспорта у вигляді книжечки, Державна міграційна служба продовжує оформлення та видачу паспортів у формі книжечки лише громадянам України, щодо яких прийнято рішення суду про зобов'язання ДМС оформити та видати паспорт громадянина України зразка 94-го року. Оформлення паспорта у вигляді книжечки відповідно до тимчасового порядку за своєю правовою суттю і способом або, вірніше сказати, правовим механізмом виконання судових рішень. Паспорт у вигляді паспортної книжечки оформлюється і видається не за бажанням особи, а виключно на виконання рішення суду.

Отже, на сьогодні в Україні ще раз існування одночасно двох законодавчих норм щодо паспортів, внутрішніх паспортів, існує можливість оформлення паспорта громадянина України як у формі ID-картки, так і у формі книжечки. Аналогічної негативної практики щодо існування двох зразків одного і того ж самого документа не існує в жодній європейській країні. Варто зазначити, що інформація про особу під час оформлення

паспорту у вигляді паспортної книжечки не вноситься до ЄДДР та не зберігається в ньому. Так облік і підстави оформлення паспорту зразка 1994 року зберігалося в підрозділах міграційної служби, які здійснювали їх оформлення на паперових носіях у формі картотек. Разом з тим, враховуючи, що вся територія Криму та окремих територій Донецької та Луганської областей віднесено до тимчасово окупованих Російською Федерацією територій з 20.02.2014 року, доступ до вказаних картотек втрачено з 2014 року і станом на теперішній час перевірити факти оформлення паспортів громадянина України територіальними органами або підрозділами міграційної служби, які здійснювали свої функції на зазначених територіях, не є можливим.

Зазначені фактори сприяють збільшенню випадків підробок паспорта громадянина України у вигляді паспортної книжечки та ускладнення ідентифікації осіб під час оформлення документів, що посвідчують особу. Відсутність актуального від цифрованого обличчя особи та від цифрованих відбитків пальців рук, що не дозволяє в подальшому здійснювати належну верифікацію особи. Неможливість оперативного пошуку та виявлення фейкових осіб або паспортів, оформлених та виданих на підставних осіб.

При цьому до ДМС надходять повідомлення від правоохоронних органів, які виявляють численні факти підроблених паспортів громадянина України у вигляді паспортних книжечок. Особливого суспільного резонансу викликає ситуація виявлення таких фактів та їх використання членами організованих злочинних угруповань та членами диверсійно-розвідувальних груп.

Зазначене викликає постійну критику та негативні висловлювання, з боку наших іноземних партнерів. Також необхідно зазначити, що на сьогодні бланки паспортів у вигляді паспортної книжечки не виготовляються Державним підприємством "Поліграф комбінат "Україна", оскільки знищені типографські кліше. У ДМС на сьогодні наявними залишилося менше 30 тисяч бланків паспортів у вигляді паспортної книжечки.

Як врегулювати зазначену проблему? У Верховній Раді України знаходиться внесений урядом проект Закону України про паспорт громадянина України у формі книжечки, поданий Кабміном, реєстраційний номер 3986, у 2020 році, яким серед іншого передбачається механізм поступового виведення з обігу в Україні паспорта зразка 94-го року в формі книжечки.

Законопроектом пропонується встановити строки дії такого паспорту у вигляді книжечки, а саме: до досягнення особою 20 або 45 років. Якщо особою вже досягнуто 45 років, це безстроково. Встановити, що паспорт громадянина України у вигляді книжечки, оформлений до набрання чинності законом, є чинним до закінчення строку його дії. Встановити випадки визнання паспортної книжечки недійсною: це непридатність до використання, зміна персональних даних, закінчення строку дії, оформлення паспорту з порушенням законодавства, припинення громадянства України. смерть особи.

Визнати такою, що втратила чинність Постанова Верховної Ради від 92-го року № 2503 про затвердження положень про паспорт громадянина України та паспорт громадянина України для виїзду за кордон, яка дозволяє, саме яка дозволяє видавати паспорти громадян України у формі книжечки.

Що нам дасть прийняття такого законопроекту? Це врегулює питання на законодавчому рівні щодо використання в державі єдиного зразка паспорта громадянина України у формі картки, зокрема: створить неможливість одночасного оформлення двох видів внутрішнього паспорта; усуне правову законодавчу колізію, пов'язану з існуванням двох чинних норм закону, що суперечить одна одній; дозволить запровадити наступний етап обміну паспортів громадянина України у вигляді паспортної книжечки та паспорти громадян України у формі картки; створить умови для внесення до ЄДДР інформації про всіх осіб та мінімізує випадки підробки документів. Ну, і посилить, звичайно, національну безпеку держави.

Варто також зазначити, що прийняття зазначеного законопроекту всебічно підтримується Міністерством цифрової трансформації, оскільки ЄДДР визнано основним реєстром з використання інформації, якого функціонує більшість електронних сервісів.

Крім того, паспорт у формі ID-картки відповідає сучасним європейським зразкам та нормам високого рівня захисту документів, що унеможлиблює їх підробку, зазначеним і особливо актуальним за підвищення рівня національної безпекової ситуації в Україні, надає можливість використовувати... користуватися всіма електронними сервісами держави,. Проведення процедури верифікації під час видачі паспорта унеможлиблює видачу документа іншій особі, ніж на ім'я якої оформлено документ. Внесення інформації про особу та її біометричних даних до ЄДДР забезпечує спрощення надання адміністративної послуги завдяки відсутності необхідності під час наступного звернення з отримання паспортних документів подання аналогічної інформації та документів. І підвищення рівня безпеки громадян завдяки можливості своєчасного виявлення осіб, які викрали або скористалися втраченими паспортами інших осіб або паспортами померлих осіб. Тут мається на увазі, що в цих документах можлива переклейка фотокарток.

Друге питання, яке варто підняти. Це оформлення паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон громадянам України, стосовно яких встановлені факти позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії України. Для соціального захисту громадян України, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, прийнято відповідний Закон про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії, який набрав чинності 19 листопада 22-го року.

Цим законом серед іншого внесено зміни до Закону про ЄДДР та закріплено, що оформлення особі, стосовно якої встановлено факт

позбавлення особистої свободи, паспорта громадянина України або паспорта громадянина України для виїзду за кордон здійснюється без сплати адміністративного або консульського збору.

Для реалізації цього закону прийнято ряд нормативно-правових актів і затверджено форму виписки з Єдиного реєстру осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, із зазначенням дати прийняття такого рішення, тобто дати звільнення. Саме ця виписка є документом, що підтверджує звільнення від сплати адмінзбору за оформлення паспортних документів. Оскільки закон нещодавно набрав чинності, ще невелика кількість осіб скористалася таким правом. Надати інформування комітету, це було 31 січня, до ДМС було звернення трьох осіб. А от станом на сьогодні до міграційної служби звернулося 67 осіб.

Щодо питання стану вирішення проблеми, пов'язаної із розбіжностями у транслітерації в паспорті громадянина України для виїзду за кордон та паспорті громадянина України у формі картки і визнання у зв'язку з тим документів недійсними. Ми інформуємо про наступне. На теперішній час правові та організаційні засади оформлення паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон визначено Законом про ЄДДР, а порядок їх оформлення відповідними постановами уряду. Це Постанова 302 від 15-го року та 152 від 14-го року. Відповідно як закон, так і постанова містять положення, відповідно до яких на письмове прохання особи внесення імені латинськими літерами може бути виконано відповідне до його написання у раніше виданих документах, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України.

Постановою Кабміну від 27 січня 10-го року про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею затверджено таблицю транслітерації українського алфавіту. З вересня 95-го року в Україні діяла Постанова Кабміну "Про затвердження Правил оформлення і видачі паспорта громадянина України для виїзду за кордон і проїзного документа дитини, їх

тимчасового затримання та вилучення". Вона втратила чинність у 14-му році. Але нею, саме нею передбачалося правило написання відомостей у зоні візуальної перевірки українською мовою латинськими літерами паспорта громадянина України для виїзду за кордон. Згідно з цими правилами написання імені особи латинськими літерами у різні роки різнилися.

17 листопада 22-го року набрала чинності Постанова Кабміну 1220 "Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо оформлення документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України", якою серед іншого внесено зміни до порядків оформлення закордонних паспортів, так і внутрішніх паспортів.

Згідно цих змін, і це є важливо, тому що у нас і з вами було заслуховування, і з іншими народними депутатами було заслуховування з цього приводу у зв'язку з численними скаргами осіб саме після прийняття цієї постанови. Згідно цих змін у разі неподання заявником протягом місяця з дати зміни інформації, внесеної до паспорта у зв'язку зі зміною написання латинськими літерами складових імені, прізвища, ім'я у паспорті громадянина України та у закордонному паспорті, який підлягає обміну, вони визнаються вже автоматично недійсними засобами ЄДДР. Тобто програмними засобами системи видачі документів, оформлення яких здійснюється із застосуванням ЄДДР, послідовно на першому етапі автоматично відібрано документи, які визнаються недійсними у зв'язку з викраденням або втратою, зміни дати народження, місця народження, зміни прізвища у зв'язку з одруженням, розлученням, зміни прізвища, імені або з інших підстав, в тому числі і у зв'язку з відмінною транслітерацією. На наступному етапі зазначені документи з різною транслітерацією переведено в статус очікування обміну.

Отже, якщо на ім'я особи раніше, тобто до 17.11.2022 року, були оформлені паспорти, в яких відтворення імені здійснювалося відповідно до Постанови №231 та написання яких не відповідає правилам транслітерації,

затвердженою Постановою №55, такі документи є чинними протягом строку, на які їх було видано.

Після 17.11.2022 року під час оформлення нового паспорта, особа, яка має раніше видані паспорти з відміною транслітерацією, має право обирати, як буде зазначатися написання латинськими літерами складових імені в новому паспорті. У випадку, якщо особа обере написання в новому паспорті відповідно до правил транслітерації, то раніше видані паспорти у зв'язку із зміною написання латиницею потрібно буде обміняти протягом місяця. У разі неподання таких паспортів для обміну протягом місяця вони будуть визнаватися недійсними засобами ЄДДР автоматично.

Відповідні роз'яснення щодо таких процедур було розміщено і на сайті Державної міграційної служби, на сайті Кабміну і була проведена, в принципі, широка кампанія в засобах масової інформації для того, щоб люди могли орієнтуватися. Що нам це дає? Нам це дає те, що ми знімаємо багато питань з нашими європейськими партнерами, оскільки громадяни України, це було зафіксовано, перебуваючи в країнах ЄС, змінюють персональні дані в документах та вдаються до шахрайських дій: оформлюють тимчасовий захист на різні персональні дані, уникають відповідальності за порушення строків перебування в країнах ЄС, декілька разів отримують соціальні послуги та виплати. Тому це питання також регульовано відповідними постановами.

Стосовно... Ще одне питання, на яке варто звернути увагу, це стосовно кількості виданих за період дії воєнного стану паспортів у розрізі регіонів у зв'язку з втратою документів через обставини, пов'язані зі збройною агресією. Також Державна міграційна служба послідовно здійснює політику для того, щоб полегшити життя нашим громадянам, я не буду на цьому дуже зупинятися, оскільки вам були надані таблиці і ви могли ознайомитися з зазначеного питання в розрізі регіонів, в розрізі статистики. В загальному ця цифра на сьогодні становить майже 268 тисяч паспортів.

І найбільш, мабуть, актуальне питання, яке сьогодні обговорюється серед наших громадян, особливо тих, які перебувають за кордоном, це питання стану реалізації Постанови Кабінету Міністрів України від 10 червня 2022 року №678 "Про реалізацію експериментального проекту щодо оформлення паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон громадянам України, які перебувають за межами України". Також я не буду зупинятися на тому, що всі ми чудово розуміємо, що після початку широкомасштабної війни за межами України опинилися понад 7 мільйонів громадян України і країнами Європейського Союзу було прийнято ряд безпрецедентних заходів для того, щоб врегулювати статус наших громадян за межами України. Разом з тим всі вони ставили питання для того, щоб була належним чином Україною здійснена ідентифікація, верифікація наших громадян для їх реєстрації в компетентних органах європейських країн і для отримання належної соціальної та інших видів допомоги. Тому, власне, урядом і було прийнято ту постанову, про яку ми багато говоримо. Це розширення можливості оформлення паспортних документів громадянином України за межами України. І було прийнято рішення, що це буде зроблено через роботу представництва Державного підприємства "Документ" за кордоном. Це можливо, оскільки, ДП "Документ" належить до сфери управління Державної міграційної служби та є єдиним адміністратором Державного демографічного реєстру.

Що нам це дозволило, коли ДП "Документ" розпочало свою роботу за межами України, це максимально використовувати потужності міграційної служби для вирішення питання ідентифікації громадян України засобами ЄДДРу. Завдяки тому, що на сьогодні ДМС має доступ до значної кількості державних реєстрів в онлайн-режимі, що зменшує час для прийняття рішення відносно відновлення паспортних документів, це дозволило оформлювати громадянам України, що знаходяться за межами України, не тільки паспортних документів для виїзду за кордон, а і ID-карток, і також посвідчення водія, також зменшити вартість оформлення документів за

рахунок сплати адміністративного збору, а не консульського збору, оскільки ДП "Документ" виступає фронт-офісом для прийняття заяв, анкет для оформлення паспортів громадянам України, що перебувають за межами України, а рішення про їх оформлення приймається міграційною службою на території України.

Також з цього приводу важливо зазначити, що сплачений громадянами України, які знаходяться за кордоном, адміністративний збір спрямовується до спеціального фонду державного бюджету України та місцевих бюджетів територіальних громад за місцем прийняття рішення – бек-офіси. Кошти спеціального фонду держбюджету спрямовуються на підтримку роботи ЄДДР 24/7, розширення електронних сервісів держави, це Дія, «Малятко», одночасне оформлення паспорту громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон, отримання ... *(Не чути)* під час оформлення паспорта вперше, декларування, реєстрація місця проживання в електронному вигляді тощо. Кошти з місцевих бюджетів спрямовуються на розбудову місцевого самоврядування, забезпечення соціальних програм, освіти, охорона здоров'я, соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальну підтримку внутрішньо переміщених осіб.

На сьогодні з огляду на безпекову ситуацію та необхідність швидкого логістичного доставляння документів за кордон бек-офіси розташовані у західних регіонах. Після деокупації територій є можливість визначити бек-офіс і ДМС у східних регіонах. У зв'язку з чим кошти, які будуть отримані територіальними громадами від надання адмінпослуг за кордоном, саме на деокупованих територіях будуть додатковим джерелом наповнення місцевих бюджетів східних регіонів і також будуть направлені на соціальну підтримку осіб, які проживають на цих територіях. Але вказана постанова Кабміну, вона має експериментальний проект і буде здійснюватись протягом двох років, а саме до 29 червня 2024 року.

Я також не буду зупинятись, ви маєте перед собою абсолютно повну інфографіку, де знаходяться зараз представництва ДП "Документ", скільки

було оформлено ID-карток, закордонних паспортів. Я тільки скажу, що це понад 705 тисяч документів, які були оформлені за кордоном. Попит, який ми маємо, він шалений, тому що незважаючи на те, що наші громадяни не можуть записатися в електронну чергу, але вони також стають і в живу чергу, і іноді бувають і масові скупчення наших громадян в певні періоди за кордоном. Тому ми вважаємо, що такі фронт-офіси вони повинні розвиватися, вони повинні відкриватися в інших країнах, де є велике скупчення наших громадян для того, щоб полегшити і логістичне питання, і полегшити соціальні питання.

Крім того, наші стаціонарні офіси використовуються Мінреінтеграцією і МВС як соціальні площадки для комунікації.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пані Наталія, дякую вам щиро. Дуже ретельна доповідь. Тому ми, давайте, будемо рухатись далі по порядку денному і перейдемо до запитань.

Я розпочну. Як зазначено у вашому листі, негативна практика щодо існування двох зразків одного і того самого документу, а мається на увазі паспорт громадянина України, не існує в жодній європейській країні. Водночас маємо констатувати, що в Україні велика кількість людей не хочуть обмінювати свої паспорти у вигляді книжечки на паспорти у формі пластикової карти. Однією з причин цього є обов'язок для власників ID-карток оформлювати нові документи кожні десять років і відповідно кожні десять років сплачувати адміністративний збір. Чи не здається вам, що відповідна норма для людей похилого віку є певним тягарем? До речі, норма щодо безстрокового терміну дії ID-картки для осіб старше 70 років, наприклад, діє в Іспанії. Мені здається, що людині похилого віку надзвичайно важко зайвий раз робити візит чи виїзд до відповідних ЦНАПів або сервісних центрів, сплатити там кошти, які є доволі значними, беручи до уваги розміри пенсій у нашій державі. Крім того, як бути з людьми похилого віку, які проживають у селах чи інших віддалених місцях? Навряд чи

міграційна служба може забезпечити виїзне оформлення для всіх осіб, які, дійсно, того потребують.

Звісно, ми йдемо в Європу, але в нас поки що немає сервісу відповідного європейського рівня. Я розумію, що, можливо, зараз ви справляєтесь, але ця норма насправді фактично не стосується значної кількості людей, а от у майбутньому однозначно стосуватиметься багатьох. Може, варто цю норму переглянути? Прокоментуйте, будь ласка.

НАУМЕНКО Н.М. Дякую, пане головуєчий, за запитання.

Але я буду послідовно тоді відповідати на поставлені вами питання. По-перше, це щодо терміну дії ID-карток, які мають біометричний... тобто чип. Коли починалося розроблення його зразку, ми користувалися вимогами ІКАУ, це цивільна авіація, яка чітко встановлює, що біометричні документи з чипом вона мають строк придатності не більше ніж десять років. Враховуючи те, що ми послідовно запроваджуємо ID-картки не тільки як внутрішній документ, а й як документ, який дає можливість виїзду за кордон, сьогодні по ID-картці можна виїхати до Туреччини та до Грузії, і у нас продовжується переговорний процес з іншими країнами, то в першу чергу ID-картку ми будемо розглядати як проїзний документ ...*(Не чути)* для виїзду за кордон.

Що стосується вартості ID-картки і неспроможності наших громадян в її оформленні, то тут ми говоримо про те, що законодавець вже закріпив норми в існуючих законах про надання адміністративних послуг. І найбільш вразливі верстви населення можуть звільнитися рішенням місцевих органів влади частково або повністю від сплати про надання адміністративних послугу. Інше, те, що місцеві органи влади чомусь досить слабо користуються цією норми, то, так, треба проводити більш широку кампанію і вимагати від них встановлювати там вразливі верстви населення, які повинні звільнитися від сплати або часткової сплати, або повне надання адмінпослуг.

Що стосується віддаленості і неможливості певним категоріям населення звертатися до міграційної служби за наданням цих послуг, то на сьогодні міграційна служба взяла курс, що вона проводить свою реформу внутрішню і все-таки ми хочемо виступати більше як бек-офісами, тобто приймати рішення, аналізуючи документи в системі. Але нашим фронт-офісами ми вважаємо в першу чергу це є ЦНАПи, які повинні розвиватися і місцеві органи влади повинні розуміти важливість цього напрямку роботи - це розвивати мережу ЦНАПів. Вони повинні знаходитися в кожній громаді і надавати такі послуги по прийому документів громадян, які там не можуть доїхати до міграційної служби.

Ми продовжуємо працювати, на жаль, не всі ЦНАПи, хоча мережа ЦНАПів, вона є розгалужена, але не всі ЦНАПи підключенні до системи ЄДДР і продовжуємо працювати. Але і крім того, ми маємо можливість зараз мобільне оформлення ID-картки за кордонного паспорту. В цьому нам допомагає в числі і проект за кордоном, який дає змогу нам купувати за рахунок... не а рахунок державного бюджету, а за рахунок спецфонду мобільні автобуси, які зможуть їздити у важкодоступні регіони і надавати мобільну послугу нашим громадянам. І така практика також є, зараз ми її активно використовуємо з нашими військовими, які знаходяться в лікарнях, ми виїжджаємо і беремо безпосередньо в лікарнях, збираємо біометричні зразки для оформлення закордонних паспортів і ID-карток.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Наталія.

На жаль, я не почув відповіді щодо людей похилого віку, але то таке, подивимося далі.

Друге моє запитання. З вашої доповіді ми почули, що Державною міграційною службою України досить успішно реалізуються два експериментальні проекти, визначені Постановою Кабінету Міністрів України №678 від 10 червня 2022 року та Постановою Кабінету Міністрів України №541 від 7 травня 2022 року. Як бачимо, обидва експерименти мають

позитивний ефект для наших громадян, але все ж таки прошу пояснити, які є основні переваги при наданні відповідних послуг державним підприємством, що належить до сфери управління Державної міграційної служби України, в порівнянні з консульськими установами. Чи вважаєте ви за потрібне закріпити на законодавчому рівні відповідні норми, передбачені цими постановами, які сьогодні мають тимчасовий характер, шляхом розробки відповідного законопроекту? Прошу.

НАУМЕНКО Н.М. На сьогодні ми можемо процитувати, що експеримент роботи ДП "Документ" за кордоном, він має виключно позитивний наслідок і немає негативного ефекту геть зовсім.

Я не можу коментувати роботу консульських установ за кордоном, але ми розуміємо, яке навантаження на них припало з початку війни в Україні і з початком виїзду наших громадян за кордон. Крім того, що, по-перше, це була послуга, яку надавали консульські установи, а саме з видачі виключно закордонного паспорта, це була не основна робота наших консулів, тому що в них є ще багато питань, які вони повинні врегульовувати з нашими громадянами, які перебувають за кордоном.

По-друге, вони не мають такої розгалуженої системи надання цих послуг, тільки в Польщі ми представлені чотирма стаціонарними офісами, в Німеччині два стаціонарні офіси, в кожному з них по 28 робочих місць. Це ми говоримо про наплив наших громадян, про спроможність прийняття наших громадян.

Крім того, консульські установи не мають можливості видавати ID-картки, тому що це не їх функція зовсім. Ми можемо видавати і ID-картки, і одночасне оформлення ID-картки і закордонного паспорта. Для України важливі ID-картки, тому що це невтрата того зв'язку з нашими громадянами України, які перебувають за кордоном. Крім того, ми можемо видавати, обмінювати посвідчення водія і обмінювати посвідчення транспортного засобу, ось ми можемо оформити одночасно, я вже казала, одночасне

оформлення. І найбільш головне, що ми можемо проводити ідентифікацію наших громадян за кордоном, дистанційну ідентифікацію наших громадян за кордоном, оскільки ми маємо зв'язки з усіма реєстрами, які на сьогодні є в Україні, а це, на жаль, не можуть робити консульські установи, в тому числі і ми можемо робити дистанційне підтвердження громадянства України.

І найбільш головне, що ми рахували про те, що сукупно надання: адміністративний збір плюс послуги ДП "Документ", все одно виходить менше, ніж консульський збір для громадян України, і це також є перевага. І плюс, як я вже говорила, адміністративний збір, він іде до громади в Україні, яка може використовувати ці кошти на свій розвиток. І це ми вже бачимо на рівні Закарпаття: там будуються школи, там будуються певні містечка для ВПО. Тобто ці кошти спрямовані в тому напрямку, в який вони повинні бути спрямовані і, можливо, на який у держави наразі не вистачає бюджетних коштів.

Тому це, крім позитивних, ми поки що не бачимо негативних моментів. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Наталя.

До речі, до мене зверталась голова Комітету з інтеграції України до Європейського Союзу і висловлювала підтримку цій ініціативі. Думаю, що ми з колегами найближчим часом опрацюємо це питання.

Шановні колеги, запитання. Олексій Кузнецов, будь ласка.

КУЗНЕЦОВ О.О. Так, дякую. В мене запитання є. Ви казали, ви нам дали інформацію, що станом на зараз залишилось близько 30 тисяч бланків паспортів громадянина України у вигляді паспортної книжки. В той же час, за вашою інформацією, зазначені бланки більше не виготовляються. У зв'язку з тим у мене є декілька питань.

Яка приблизна кількість паспортів громадянина України у вигляді паспортної книжечки оформлюється громадянином України протягом одного

року? І що буде після того, як відповідні бланки закінчатся? І чи вживаються якісь заходи з цього приводу? Адже вбачається, що громадяни України, особливо ті, які мають певні релігійні переконання і в подальшому будуть відстоювати своє право, зокрема в судах, на отримання паспорта саме у вигляді книжечки.

Дякую.

НАУМЕНКО Н.М. Дякую за запитання. І я хочу сказати, що саме тому ми дуже просили народних депутатів України прийняти цей закон, яким скасовується Постанова Верховної Ради про затвердження положення про видачу паспорт-книжечки. Насправді цих людей не дуже багато. Зразкова справа суду була прийнята у 2018 році. З того часу було оформлення всього 4 тисячі 120 паспортів громадян України у формі паспорт-книжечки особам за релігійними переконаннями.

З нашої точки зору все-таки держава повинна для себе визначитися, тому що ми аналізували практику, немає такої тактики, щоб... і ми розмовляли з суддями, які приймали це рішення, вони б його ніколи не прийняли, якщо б в державі одночасно не було дві норми, абсолютно кардинально протилежні одна одній.

Якщо говорити чи вживаються такі заходи, на сьогодні вони не вживаються, тому що поліграфкомбінат "Україна" вже не має тих систем, на яких вони друкували ці бланки паспортів. Виходячи, навіть якщо там колись закінчуються ці 30 тисяч і постанова все ще буде діяти Верховної Ради, виходячи з практики, скільки буде коштувати теоретично цей бланк, виготовлення того бланку, враховуючи що він є штучним, тобто це невелика кількість бланків, яка виготовляється, можливо, це буде 5, 10 тисяч вартість одного бланку, я не знаю, тому що ніхто не буде працювати собі у збиток для того, щоб виготовляти. Кліше немає, ...*(Не чути)* виготовляють ці документи, їх немає вже. Тому мені здається, що все-таки треба послідовно здійснювати політику, оскільки релігійні переконання релігійними

переконаннями, але поряд з тим всі особи, які мають релігійне переконання, вони оформлюють собі закордонні паспорти з чіпами, з ідентифікаційними кодами і так далі. Тобто тут треба з'ясувати і, можливо, проводити широкомасштабну кампанію в суспільстві щодо необхідності все-таки обміну цих паспортних книжечок на...

Ми, до речі, вивчали питання за кордоном, як вони здійснювали перехід від внутрішніх паспортів у формі книжечки до ID-карток з чіпами, і враховуючи те, що там також є особи, які мають релігійні переконання. Вони сказали про те, що держава прийняла курс на перехід, держава сказала, що тільки так або ніяк, і тому питань з особами, які мають певні релігійні переконання, взагалі у них не виникало. Мені здається, це якась штучна проблема, штучне питання, тому треба проводити, мабуть, інформаційну кампанію.

Зараз враховуючи те, що... це було питання переважно Московського патріархату, зараз у нас якимось все заспокоїлося більш-менш, і ми спостерігаємо тенденцію до поступового зниження і рішень суду. До речі, у нас є також різна практика судів щодо навіть релігійних переконань з цього питання, судові рішення, вони різні. Але ми спостерігаємо зменшення кількості ухвал суду щодо видачі паспортів у формі книжечки.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Наталія, дякую.

Неллі Іллівна, будь ласка.

ЯКОВЛЄВА Н.І. Дякую, Андрій Вікторович.

Доброго дня, Наталія Миколаївна. В принципі, я хотіла би повернутися до теми ДП "Документи", і, власне, Андрій Вікторович вже поставив це питання, але ви більше зосередилися на першій половині самого питання, я хотіла би, щоб ми все ж таки на комітеті чітко проговорили і зафіксували. Ми розуміємо, що експериментальний проект, абсолютно успішний, і тут я

погоджуюсь з вами, власне, з усіма оцінками, діє у нас, виходить, до червня 2024 року. Відповідно далі у нас мають бути шляхи дій: або ми його продовжуємо, що цілком є логічно в умовах продовження широкомасштабного вторгнення, і фактично це, мабуть, потребує законодавчого регулювання; або, якщо до червня це не стається, то що буде відбуватися тоді. Тобто давайте проговоримо чіткий алгоритм, щоб і шановні народні депутати розуміли на комітеті важливість цього питання, і ми, власне, теж для себе мали дорожню карту, скажемо так, подальших діях в координації з ДМС.

Дякую.

НАУМЕНКО Н.М. Дякую, Неллі Іллівна, за запитання. Воно дійсно важливе, тому що відповідно до позицій Мін'юсту і Кабміну у нас всі експериментальні проекти можуть тільки два роки існувати. Далі, якщо він успішний, він повинен закріплюватися на законодавчому рівні. Саме чому ми говоримо про те, що треба державі, мабуть, якось визначатися або ми його продовжуємо, але закріплюємо уже на рівні закону, або ми закриваємо наші представництва ДП "Документ" за кордоном, вивозимо ту техніку, яку ми завезли туди, і перекладаємо далі ці питання на рівні знову ЗДУ, консульських установ.

Але знову-таки ми говоримо про те, що спектр послуг, який надає ДП "Документ" за кордоном, він набагато ширше тих послуг, які надають консульські установи. А головне, я зараз кажу, це не ID-картки, це не закордонні паспорти, це не посвідчення водія, це питання ідентифікації наших громадян, які перебувають за кордоном, питання дистанційної ідентифікації, питання дистанційного встановлення громадянства України, тому що ці процедури ми розробили протягом 2022-2023 років, ми їх запровадили і вони є досить успішними. Особливо, враховуючи те, що до цієї ідентифікації вдаються громадяни, які приїжджають з Криму, Донецької,

Луганської області, то ми можемо для себе зробити уявлення, наскільки ця функція, соціальна функція держави, вона є важливою за це.

Тому, власне, ми говоримо про те, що треба встигнути прийняти зміни в ЄДДР до закінчення терміну цього експериментального проекту, якщо ми говоримо про продовження його за кордоном. На жаль, наші громадяни продовжують бути за кордоном, продовжують виїжджати за кордон з огляду безпекової ситуації в країні, там народжуються діти. До речі, ми зустрічалися на днях з Міністерством юстиції України і вони зараз вивчають цей досвід. І також, я так розумію, у них є певні завдання відкриття своїх представництв за кордоном, тому що ми говоримо про свідоцтво про народження, про шлюб, про апостилі, про смерть і так далі, і тому подібне. Це всі ті послуги, соціальні послуги, які є і, на жаль, ще довгий час будуть важливі за кордоном. І дуже важливо не втратити також зв'язок держави і українців, які перебувають за кордоном, для того щоб вони не відчували себе кинутими.

Крім того, я вже говорила, що ті площадки, які ми маємо стаціонарні, вони можуть використовуватися і для соціальних проектів з різних питань і дискусій для того також, щоб наші громадяни розуміли важливість, і те, що держава про них турбується. Я вважаю, що це важливо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Наталія.

Костянтин Іванович, будь ласка, у вас запитання було.

КАСАЙ К.І. Пані Наталія, у мене уточнююче питання до того питання, що на самому початку ставив Андрій Вікторович. Дивіться, мене дуже хвилює питання дійсно по людям похилого віку, і дайте відповідь або ваше бачення, як цей механізм буде працювати. Але прошу дати розгорнути відповідь від самого початку і до кінця, від початку їхнього інформування, потім яким чином вони, чи до них приїдуть, чи вони самі повинні піти в ЦНАП, і до останнього моменту, це коли вони отримають паспорт на руки. Це дуже важливо, повірте мені, у сільській місцевості, так як у нас населення

відсотків, мабуть, 80, 90 – це люди похилого віку, і це питання буде глобальним.

НАУМЕНКО Н.М. Да, дякую за це питання. Насправді, це також дуже важливе соціальні питання. До речі, ми можемо зробити виборку з ЄДДР, скільки осіб там 60 плюс оформило ID-картки, і це також буде цікава статистика абсолютно для всіх.

Як я вже зазначала, у нас є адмінзбір, який розчіплюється на дві складові. 70 відсотків від адміністративного збору іде в місцевий бюджет, і оці 70 відсотків місцевий бюджет може використовувати: а) на різні соціальні проекти, які там вони вважають за потрібне; б) відповідно до закону вони можуть частково або повністю відмінити адміністративний збір, адмінплату за оформлення документів, для певних вразливих категорій осіб. Це можуть бути особи похилого віку, військовослужбовці, багатодітні і так далі.

Десь пів року тому ми проводили аналіз, як же вони користуються цим правом, ці наші місцеві органи влади для того, щоб все-таки надавати ці послуги нашим громадянам. На жаль, це реально поодинокі випадки і досить така складна процедура. Це особисте звернення особи для того, що вона не може заплатити адмінзбір, потім сесія, прийняття сесією. Хоча це можна все автоматизувати, як з нашої точки зору, і чітко визначити, яким чином. Тому ми іноді там і з Мінфіном зустрічалися, обговорювали питання про те, що може варто зробити 50 на 50 адмінзбір, де 50 відсотків – в місцеві органи, а 50 – це спецфонд міграційної служби, і законодавчо закріпити, вже законодавчо саме закріпити, які категорії осіб звільняються автоматично від адміністративного збору, і включити тоді всі ВПО, військовослужбовців, осіб похилого віку і так далі. Це питання ще дискусійне. Але воно було б справедливе і правильне перш за все тому, щоб держава брала на себе відповідальність, не місцеві органи влади, а держава, і це вже законодавчо закріплено.

Що стосується доступу наших громадян похилого віку до надання адміністративних послуг. Сьогодні ми представлені майже в кожному районі, області, хоча ми зараз також намагаємося оптимізувати і реформуватися, міграційна служба. Перша опція – це звернутися до міграційної служби, а друга опція – це звернутися до ЦНАПів, які розгалужені достатньо, але вони ще створюються. І те, що ми ведемо дискусії з нашими місцевими громадами, вони зацікавлені в цьому розвитку цих ЦНАПів, тому що для них це також додаткові кошти надходження. Тому це еволюційні питання, як буде розвиватися.

І третя опція – це те, що знову ж таки за рахунок нашого спецфонду ми закупаємо мобільні буси, які мають спеціальне обладнання, і по необхідності ми виїжджаємо в ту чи іншу територіальну громаду, враховуючи там запити голів громад про те, що такі-то, такі-то особи хочуть оформити послуги. Така практика, до речі, у нас діє зараз у Харківській області, коли ми працюємо з громадами, трішки в Донецькій області, Херсонській області, куди також дали буси... автобуси. Тому тут питання також... це питання, яке можна вирішити. Головне розуміти, яка кількість осіб хоче оформити такі документи і яким чином ми будемо звільняти їх від адміністративного збору, це буде силами держави або силами територіальної громади.

Якось так. Я сподіваюся, відповіла, якщо ні, давайте я уточню.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Наталія.

Костянтин Іванович, ще у вас запитання, так?

КАСАЙ К.І. Знову уточнення. Скажіть мені, будь ласка, я так розумію, що цей проект, він буде діяти два роки. Так? Так. Ну, плюс-мінус. Проходить два роки, і в нас буде певна велика категорія людей, які не отримають ці паспорти. І в перспективі, якщо буде прийнятий закон, чим чревато буде для цих людей похилого віку, які не отримають ID-паспорти? Різні причини,

зараз ми не поглиблюємося. Тобто вони перестануть отримувати, мабуть, пенсійні виплати. Так?

НАУМЕНКО Н.М. Я перепрошую, який закон ви... Закон про експеримент, вірніше, Постанова про експеримент, вона закінчується в червні. Це виключно за кордоном, да, там звертаються люди похилого... Ви маєте на увазі, що люди похилого віку, які зараз перебувають за кордоном, у випадку закінчення експерименту не зможуть оформити...

КАСАЙ К.І. Ні, вибачте. Це я, мабуть, неправильно питання поставив. Я зараз питання не задаю про людей за кордоном. Я задаю питання тих людей, які знаходяться в Україні, конкретно про людей похилого віку. Пройде час певний, пів року, рік, вони не отримають паспорти по різних причинах. Що для них, який негатив від цього буде, які наслідки, якщо вони не отримають протягом якогось строку?

НАУМЕНКО Н.М. Чому вони не отримають паспорти? В цих людей похилого віку, які зараз перебувають в Україні, у всіх на руках є паспорт у формі книжечки. Якщо там вклеєна фотографія 45 років плюс, а ми вже говоримо, що в них вклеєна фотографія 45 років, він є дійсним все їх життя цей паспорт. І він буде дійсним, навіть якщо прийметься постанова про скасування... прийметься Закон про скасування постанови паспорт-книжечка, навіть цей паспорт він все одно буде дійсним протягом життя людини. Це ми говоримо, що вже по досягненню похилого віку, зараз мені 45 років, через 15 років я буду оформляти... Навіть якщо мені зараз 45 років, я вклеювала фотокартку, мій паспорт буде дійсний до кінця мого життя.

КАСАЙ К.І. Все, я зрозумів.

НАУМЕНКО Н.М. Це не є обов'язок людини – міняти паспорт-книжечку на ID-картку. В нас немає примусового обміну. Ми говоримо, що дасть ця Постанова Верховної Ради про скасування паспорт-книжечки, вона дасть можливість не клеювати фотокартки 25 плюс і 45 плюс, тобто вони тоді будуть обмінювати. А люди, які клеїли 45 плюс і паспорт нормальний, він буде діяти протягом всього їх життя, нічого для них не зміниться.

КАСАЙ К.І. То тоді дякую вам. Я вас... я почув, я трошки неправильно зрозумів. Все.

НАУМЕНКО Н.М. Він не визнається недійсним, він буде діяти протягом всього життя людини.

КАСАЙ К.І. Ну ясно. Це мені не повезло. Мені 44, тобто в цьому році мені прийдеться клеїти фотокартку і отримати паспорт.

НАУМЕНКО Н.М. *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, дякую, пані Наталія.

Дмитро Валерійович, будь ласка, у вас піднята була рука.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую, Андрій Вікторович. Дякую, шановні народні депутати.

Наталія Миколаївна, я не буду задавати запитання. Я від себе хотів би відзначити позитивну роботу щодо відкриття представництв ДП "Паспорт" за кордоном. Я отримую звернення, що позитивно відмічають наші громадяни щодо практики отримання наших паспортів за кордоном. І неодноразово ми з Наталією Миколаївною і мої представники обговорювали питання щодо знаходження на території України представників... громадян Російської Федерації та Білорусі, навіть тих, хто воюють або воювали в складі Збройних

Сил України, не мають права на отримання громадянства України, незважаючи на те, що в нас був поданий президентський Закон 2863, який був проголосований, але тим не менше, підстав немає.

Я б просто хотів звернути увагу шановних народних депутатів і Наталії Миколаївни, що зареєстрований президентський законопроект 10425 від 22.01, який якраз вирішує це питання. Профільний комітет, якраз Комітет із захисту прав людини, я від себе хотів би попросити, щоб на наступне засідання комітету цей законопроект був винесений і ми, нарешті, закрили це питання. Бо в мене просто вал звернень, зустрічей з білорусами, з росіянами, з їхніми родинами, які тут у нас по 20 років живуть, які...

ГОЛОВУЮЧИЙ. ...вже проголосували. Я вже вносив його в порядок денний, а він не заліз останніми днями. Так що він проголосований комітетом.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Чудово.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ми все виконали.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Чудово. Тоді Андрій Вікторович, я попрошу, якщо є можливість, я від себе направлю лист на спікера Верховної Ради. Якщо у вас є така можливість зробити те ж саме, все ж таки наполягти, щоб він був внесений в порядок денний і був розглянутий Верховною Радою.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Він буде внесений, бо він же ж невідкладний. Там у нього прив'язка є інша трошки. Ми чекаємо відповідь від Офісу з цього приводу.

Дякую, шановні колеги. Дякую, пані Наталія, за участь і детальні відповіді на наші запитання.

Колеги, переходимо до прийняття рішення. З урахуванням інформації отриманої від Державної міграційної служби, ставлю на голосування наступне рішення комітету.

Перше. Інформацію Державної міграційної служби України щодо стану виконання положень Закону України "Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус" взяти до відома.

Друге. Рекомендувати Державній міграційній службі України, перше, надати до комітету пропозиції щодо механізмів подальшого законодавчого врегулювання питань, визначених Постановою Кабінету Міністрів від 10 червня 2022 року №678 "Про реалізацію експериментального проекту щодо оформлення паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон громадянам України, які перебувають за межами України, оформлення, обміну іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають в Україні, посвідки на постійне проживання під час їх перебування за межами України" та Постановою Кабінету Міністрів від 7 травня 2022 року №541 "Про реалізацію експериментального проекту щодо одночасного оформлення (у тому числі замість втраченого або викраденого), обміну паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон".

Друге. Опрацювати питання щодо можливості скасування обов'язку переоформлення паспортів громадянина України у формі картки кожні 10 років для осіб похилого віку.

Прошу голосувати.

Задорожний – за.

Юрій Анатолійович. Як у вас справи?

БОЙКО Ю.А. За. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Руслан Олександрович.

ГОРБЕНКО Р.О. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Пан Мустафа Джемільєв.

ДЖЕМІЛЄВ М. Джемільєв – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Касай Костянтин Іванович.

КАСАЙ К.І. Підтримую. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже.

Сергій Вячеславович Козир. Мікрофон.

КОЗИР С.В. Підтримую. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую дуже.

Кузнєцов Олексій Олександрович.

КУЗНЄЦОВ О.О. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ткаченко Максим Миколайович.

Чийгоз Ахтем Зейтуллаєвич.

ЧИЙГОЗ А.З. Підтримую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Яковенко Євген Геннадійович.

Неллі Іллівна Яковлева.

ЯКОВЛЄВА Н.І. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. 9 осіб – за. Рішення прийнято.

Переходимо до наступного... Пані Наталія, дякую за участь, за докладну доповідь. Гарного вам дня.

НАУМЕНКО Н.М. Щиро дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. На все добре.

Четверте питання про спеціальну доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо стану додержання соціальних та економічних прав повнолітніх осіб, які потребують опіки та піклування, в умовах дії правового режиму воєнного стану. Що ж, колеги, для нас вже це добра традиція заслуховувати спеціальні доповіді уповноваженого щодо стану додержання прав і свобод громадян в окремих сферах. Мені здається, що це дуже хороша практика, оскільки щорічною доповіддю навряд чи можна детально охопити всі аспекти в розгалуженій системі законодавства.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую, Андрій Вікторович. Да, да, да, перепрошую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Давайте я дочитаю, нехай вже слайдик горить.

Нагадую, що ми розглядаємо дане питання відповідно до положень статті 232.3 Регламенту Верховної Ради України та статті 18 Закону України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини", за результатами розгляду повинно бути зареєстровано проект постанови. Текст доповіді вам був попередньо надісланий для ознайомлення.

Для детального представлення запрошую до слова, Дмитро Валерійович, прошу вас до слова. Дякую.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую, Андрій Вікторович, шановні народні депутати.

Да, це чергова спецдоповідь. Зразу хотів проінформувати шановних народних депутатів профільного комітету, що це не остання наша спецдоповідь. Ми так взяли темп, що по багатьох проблемних системних порушеннях прав людини і громадянина в Україні ми взяли за практику напрацьовувати спеціальні доповіді.

Отже, я коротко представлю наступну. Почну з того, що сьогодні перед вами представляється Спеціальна доповідь щодо стану додержання соціальних та економічних прав повнолітніх осіб, які потребують опіки та піклування, в умовах дії правового режиму воєнного стану. Це питання в нашому Офісі досліджено вперше. Всі ми розуміємо, що в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україні найбільше страждають найуразливіші категорії населення. До якраз такої категорії належать люди, які є недієздатними або мають обмежену цивільну дієздатність.

Почнемо з цифр. Тут звертаю вашу увагу, шановні народні депутати, що у нас, на жаль, в Україні навіть немає єдиної узагальненої цифри, скільки таких громадян в Україні станом на зараз проживає. За даними Центральної виборчої комісії задокументовано на 24 лютого 2022 року 35 тисяч 372 особи. На обліку в громадах перебувало 34 тисячі 342 особи. Різниця по недієздатних особах склала тисячу 30 осіб, це перше, що викликало у нас, скажу так, здивування.

Ми провели окреме обговорення в грудні 2023 року, де я запросив шановних народних депутатів, представників центральних органів виконавчої влади, судової гілки влади, військових адміністрацій, територіальних громад. І ми вже отримуємо інформацію від учасників заходу про роботу, яку вони розпочали після почутих фактів від нас про порушення

прав осіб, які потребують опіки та піклування. Всього було проведено 17 моніторинрів і в цілому ми перевірили 1 тисячу 348 територіальних громад в Україні, де ми досліджували функціонування органів опіки та піклування.

Хочу зразу звернути вашу увагу, що нормативний документ, а саме правила опіки та піклування, які використовують і зараз, і сьогодні у своїй роботі органи опіки та піклування, розроблені ще в 1999 році та ґрунтуються на положеннях Цивільного кодексу УРСР 1963 року. Цей кодекс втратив чинність з вступом в дію 01.01.2004 Цивільного кодексу України. Проте у зв'язку з прийняттям нового Цивільного кодексу України до правил не внесено жодних змін або доповнень. Виконання положень цих правил на практиці засвідчують, що вони є не просто застарілими, вони взагалі юридично не показують вже незалежний статус нашої держави, а також взагалі не покривають ті виклики, які стоять перед нашими громадянами з початку повномасштабної агресії Російської Федерації та і взагалі з початком агресії Російської Федерації з 2014 року.

Наступне. По громадах я сказав скільки ми озвучили.

Наступне. Ви можете бачити щодо... дані моніторингу засвідчують таку динаміку здійснення заходів, не буду їх перелічувати, просто звертаю на це вашу увагу.

Наступний слайд. Саме головне, що однією з форм контролю за діяльністю опікунів (піклувальників), які отримують фінансування від держави, є отримання від опікунів (піклувальників) щорічного звіту про їхню діяльність за минулий рік.

Звертаю вашу увагу, шановні народні депутати, ви можете побачити типовий звіт опікуна. Це приблизно 90 відсотків всіх звітів виглядають подібним чином. Немає уніфікованої форми, немає процедури звіту. Зверніть увагу на пункт 14 витрати коштів підопічного, тобто вони щомісячно отримують кошти, які повинні витратити виключно на особу, яка знаходиться під їхньою опікою. Як правило, там просто пишуть витратили, ставлять місячну цифру і все. Проблема в тому, що, на наш погляд, що

Мінсоцполітики не розробило уніфікованої форми звіту, відтак вбачається термінова необхідність затвердження типової форми звіту опікуна (піклувальника).

Наступний. Проаналізовано інформацію про чисельність недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, отриманої від ЦВК, Мінсоцполітики, Нацсервісної служби, обласних та київських міських... міської і військових адміністрацій. Як ви бачите по цифрам, вони суттєво відрізняються один від одного.

Наступний. У спеціальній доповіді ми висвітлювали проблемні питання визнання фізичної особи недієздатною та поновлення її цивільної дієздатності. Хочу звернути вашу увагу на невизначеності статусу осіб, у яких закінчився дворічний строк дії рішення суду про визнання фізичної особи недієздатною, але нового судового рішення ще не прийнято. В цей період особи формально є дієздатними, де-факто продовжують залишатись недієздатними, бо не можуть усвідомлювати значення своїх дій. Прикро, але таке становище цих осіб може бути використано іншими особами всупереч їхнім інтересам. Наприклад, у них просто елементарно можуть забрати їхнє майно, житло, нібито вони їх самостійно продали. І знаєте, мені дуже не сподобалась реакція Мін'юсту, коли ми звернули на це увагу, то Мін'юст це назвав "сірою" зоною в законодавстві України.

Я під час обоготворень сказав представникам Мін'юсту, що це не може бути "сірою" зоною. На мій погляд, це пряме недопрацювання Міністерства юстиції України. За весь цей час Мін'юст не спромігся розробити зміни до законодавства, а також продовжує заплющувати очі, що законодавчі акти, які використовуються в роботі, розроблені ще в радянські часи.

Наступна проблема – це... Наступний слайд. Безоплатність проведення судово-психіатричної експертизи. З цього питання є законодавча гарантія, виписана в Законі України "Основи законодавства України про охорону здоров'я", якою передбачено безоплатність проведення судово-психіатричної експертизи.

Але за отриманою нами інформацією, в 2022 році судовими експертами було проведено експертизи тисяча 643, з яких 36 експертиз були зроблені за кошти осіб, які мають намір стати опікунами, 123 рішення щодо продовження строку дії рішення суду про визнання особи недієздатною, з них 32 рішення за кошти особи.

Як бачимо зі статистики, судово-психіатрична експертиза проводиться як на безоплатній, так і на платній основі. І знаєте, від чого це залежить, шановні народні депутати? Від рішення суду. На платній основі проводиться експертиза, якщо у резолютивній частині судового рішення, зазначено: надати особі, яка має намір стати опікуном, висновок судово-психіатричної експертизи. А на безоплатній основі проводиться, якщо у тій же самій резолютивній частині судового рішення зазначено: провести судово-психіатричну експертизу. Фактично від двох словосполучень залежить експертиза буде за кошти громадян України або безоплатною.

Ми звернули на це увагу представників судової гілки влади, які у нас були присутні під час обговорень. Йдеться про ...*(Не чути)* Це кошти для деяких наших громадян України є суттєвими, і моя позиція, що не може це залежати від словосполучень в рішенні суду. Я сподіваюсь, що найближчим часом будуть проведені тренінги в судовій вертикалі і буде все ж таки знайдений єдиний підхід, який буде чітко підпадати під дію закону, де визначено, що подібні експертизи проводяться на безоплатній основі.

Наступне. З квітня 2021 року у нас діє Національний план з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю на період до 2025 року. Було передбачено завдання для Мінсоцполітики спільно з іншими центральними органами унормувати питання щодо звільнення від сплати за проведення такої експертизи осіб, щодо якої розглядається справа у суді. Термін виконання цього завдання був грудень 2022 року. Як ви знаєте, у нас зараз лютий 2024 року, але, на жаль, жодні документи не затверджені.

За результатами, як я і сказав, судово-психіатричної експертизи судами приймаються рішення щодо визнання особи недієздатною, і ми спостерігаємо

збільшення нерозглянутих заяв судами. Однією із причин такого нерозгляду справ, це відсутність результатів судово-психіатричної експертизи. І це свідчить про вкрай негативну динаміку.

За даними Державної судової адміністрації, вбачається зменшення кількості розглянутих справ судами на територіях, де ведуться або велись бойові дії. Це абсолютно зрозуміло.

Під час виїзних і безвиїзних моніторингів перевірено особові справи недієздатних осіб з питання дотримання судами положень Цивільного процесуального кодексу України щодо строку дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною, який не може перевищувати двох років. Ми виявили 55 справ, в яких не було встановлено строку дії судового рішення. Це знову ж таки нова практика судова, яка знову ж таки, на наш погляд, не відповідає діючому законодавству, і Верховний Суд вже відреагував на такі недоліки у роботі судів. Надіслав вказівки місцевим судам та судам апеляційної інстанції щодо розгляду зазначеної категорії справ у найкоротші строки виправити цю ситуацію.

У розділі щодо стосується реалізації прав неповнолітніх недієздатних осіб та осіб цивільних, дієздатність яких обмежена, ми висвітлювали питання у сфері соціального захисту, охорони здоров'я, праці, а також майнові права. Як я і казав, Мінсоцполітики необхідно терміново розробити уніфіковану форму звіту, який з обов'язковим розділом щодо забезпечення права підопічного на охорону здоров'я.

Ми виявили прогалини в законодавстві, які можуть привести до фактично позбавлення недієздатних осіб їхнього майна, про який я казав. І тут від нас є пряма рекомендація Мін'юсту терміново розробити зміни до Закону України "Про нотаріат" та розробити реєстр недієздатних осіб та осіб цивільних, недієздатність яких обмежена.

Окремо хочу наголосити на реальному випадку, який мені став відомий. Подивіться, будь ласка, на цю фотографію, шановні народні депутати, це зовні фотографія приміщення, де проживає недієздатна особа.

На жаль, всередину нам не вдалося потрапити, тому що було зачинено, особа недієздатна не може самостійно пересуватись по квартирі і не змогла навіть нам відчинити свої двері. П'ять років опікун отримує щомісячно кошти від держави Україна. Як результат, немає в цій квартирі світла, опалення, води, бо просто ніхто не сплачував комунальні послуги, і надавачі соціальних комунальних послуг просто відключили цю квартиру від всіх послуг. Ніхто не звертався до цих установ із заявами, наприклад, про реструктуризацію заборгованості, ніхто навіть не пробував вирішити це питання. На мої неодноразові звернення, я, на жаль, отримав відписки як від органів опіки та піклування, так правоохоронних органів, які не вбачають у діях опікуна ознак кримінального правопорушення.

Можете собі уявити, шановні народні депутати, як людина, яка не може самостійно навіть рухатись по квартирі, як вона проживає в таких умовах п'ять років. І це непоодинокі випадки. Саме тому ми вимагаємо, щоб терміново центральні органи виконавчої влади, а також правоохоронні органи на це реагували.

Ми спостерігаємо невідповідність деяких законів щодо можливості займати ту чи іншу посаду в залежності від стану особи. Це теж, знаєте, таке для нас відкриття. Наприклад, на державну службу не може вступити особа, яка визнана недієздатною або цивільна дієздатність якої обмежена. А відносно служби в органах місцевого самоврядування це обмеження стосується тільки осіб, визнаних недієздатними. Такі невідповідності показують різні юридичні підходи в законодавстві, хоча фактично вони є однакові, оскільки Конституція України гарантує всім без виключення рівні права, в тому числі і право на працю.

До речі, також ми знайшли, що відповідно до Закону України "Про статус народного депутата України" повноваження народного депутата України припиняються достроково у разі визнання його судом тільки недієздатним. Тобто народним депутатом України може бути особа, визнана обмежено недієздатною. Знову ж таки для мене це, ну, просто нонсенс. Тому

терміново треба це врегулювати, і це окрема рекомендація до шановних народних депутатів України.

Окремим розділом спеціальної доповіді представлено аналіз міжнародного та європейського законодавства. Я не буду на цьому зупинятись, єдине що хотів би сказати, що враховуючи, що зараз Україна офіційно отримала статус країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу, перед нами, шановні колеги, стоїть величезна робота щодо приведення національного законодавства у відповідність до загальноєвропейських прийнятих норм. Це і Конвенції щодо захисту прав осіб з інвалідністю, це і окремі підходи. Наприклад, в деяких країнах Європейського Союзу, як Франція та Німеччина, взагалі не мають поняття "недієздатність", а застосовуються поняття: "під захистом правосуддя", "під опікою", "піклуванням" або "сімейний захист". Але спільною рисою для країн також є те, що в них діють спеціальні суди з опіки.

На заключення інформую, що державі необхідно сформувати нову політику у забезпеченні прав такої вразливої категорії громадян, консолідовано розробити концепцію правового та інституційного захисту осіб, які потребують опіки та піклування з урахуванням вимог Конвенції про права осіб з інвалідністю та вже починати діяти.

Ми коли приймали рішення щодо розробки цієї спеціальної доповіді, я в першу чергу виходив з розуміння того, на що будуть звертати увагу наші європейські партнери під час підготовки технічних документів і вже переходити до імплементації рішень Україною і приведення нашого національного законодавства перед остаточним вступом до Європейського Союзу. Питання соціальний захист осіб подібної категорії – це один з пріоритетів для європейських країн. Ми дуже часто розмовляємо про захист прав національних меншин, що є теж дуже важливим. Але, повірте, соціальні права і окремо соціальні права подібних найбільш вразливих категорій громадян стоять у пріоритеті номер один перед країнами Європейського Союзу. Не можемо ми, при всій повазі до роботи нашого уряду, ми, в

принципі, не можемо собі дозволити в підготовці документів допускати подібні недопрацювання, про які я казав. Це як і використання законодавства ще 1963 року, це і прогалини в нашому національному законодавстві, які Мін'юст називає сірою зоною, це і подвійне трактування щодо категорій, хто може займати ті чи інші посади, при цьому по різному надавати дозвіл на зайняття таких посад, бо це є пряма дискримінація. Але саме головне, ми не можемо собі допустити, що от подібні громадяни України можуть проживати в таких умовах, там п'ять років.

Це один приклад, який я показав. Так, це один з кричущих випадків – це Ужгород, Закарпаття. По цьому випадку я зараз окремо працюю, щоб все ж таки відкрити кримінальне провадження вже не тільки на особу, яка п'ять років отримувала кошти і негідно виконувала свої обов'язки як опікуна, а і щоб кримінальні провадження були відкриті до посадових осіб, які повинні були це контролювати. І щоб максимально швидко ця ситуація... Вона вже вирішена, зрозуміло, після і суспільного розголосу, але ми не можемо точково реагувати на всі ганебні випадки, які у нас трапляються. Нам треба, щоб працювала система і щоб саме держава показувала, що для нас як для європейської країни це пріоритет номер один.

Дуже вам дякую. Доповідь закінчив. Готовий відповідати на запитання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Дмитре Валерійовичу.

У мене, до речі, є запитання, воно стосується того прикладу, котрий ви навели. І хочу вам доповісти, що до комітету продовжують надходити звернення від цього недієздатного громадянина Дудко про відсутність у його помешканні тепла та електроенергії з 2019 року. Останнє звернення надійшло буквально кілька днів тому. І хотів би спитати, як бути нам в такій ситуації? Так, людина недієздатна, вона не може сама себе забезпечити, в тому числі не може укладати договори. А опікун, як зазначено у доповіді, не виконує свої обов'язки, при цьому жодних порушень фактично не виявлено.

Як ви вважаєте, чи є дієві механізми вирішення цього питання? Дякую.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. От я і доповідав, дуже дякую за запитання, Андрій Вікторович. У ручному режимі, я скажу так: мій представник, який працює по Закарпатській області, зараз вирішує це питання. Там терміново була доставлена, як тільки ми виявили подібну саме цю ситуацію, була доставлена допомога. Але от юридично не може мій представник прийти і написати заяву, оплатити якісь кошти, щоб відновили постачання електрики, теплопостачання і водозабезпечення, але ми над цим зараз працюємо.

У мене в повноваженнях є норма, що я можу робити все щодо захисту прав громадян України, які не можуть це робити через різні причини самотійно. Але проблема в тому, що юридично ця особа має офіційно опікуна, який отримує кошти. Як я проінформував комітет, шановні народні депутати, от подивіться, яка реакція: звернувся з терміновою реакцією до відповідного органу опіки і піклування, реакція – нуль; до правоохоронних органів відкрити кримінальне провадження, реакція – нуль.

Я зараз це питання виніс на особистий контроль міністра внутрішніх справ, Генерального прокурора України. Ми хочемо зробити цей випадок показовим, але поки проходить процедура, повинна була бути, на мій погляд, миттєвою. Орган опіки і піклування, на місці орган опіки і піклування збирається, за один день приймає рішення, що опікун не виконує свої обов'язки. Тут же позбавляють його права. Призначається новий опікун, і на наступний день цей опікун робить цю юридичну роботу. За один день згідно законодавства ми можемо це зробити.

Як реагувати на негідну поведінку, неефективне виконання повноважень конкретним органом опіки і піклування? Станом на зараз я роблю все, щоб було відкрито кримінальне провадження, як я і сказав, але питання ж залишається відкритим, і саме головне, що цей громадянин України продовжує перебувати в таких негідних умовах.

Я буду постійно інформувати комітет як рухається ця справа. Скажу так, що, знову ж таки, в ручному режимі ми намагаємося вирішити це питання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Дмитро Валерійович. Ми завжди готові вам допомагати в рамках нашого мандату.

Шановні колеги, чи є у когось запитання до шановного Уповноваженого? Немає.

То ж, Дмитро Валерійович, дякую. Ми, як завжди, отримали від вас досить якісний документ та вичерпні коментарі. Ця тематика для нас також є актуальною, бо ми як Комітет з прав людини, отримуємо багато звернень, що стосуються захисту прав осіб, які потребують опіки та піклування і вдячні вашій інституції за співпрацю щодо вирішення зазначених питань, сподіваюсь, що так і буде надалі.

Шановні колеги, переходимо до голосувань. Колеги, керуючись положеннями статті 222.3. Регламенту Верховної Ради України, статтею 18 закону України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини", пунктом 1 частини першої статті 15 та пунктом 4 частини першої статті 25 Закону України "Про Комітети Верховної Ради України", ставлю на голосування наступне рішення комітету.

Перше. Взяти до відома спеціальну Доповідь Уповноваженого Верховної Ради з прав людини щодо стану додержання соціальних та економічних прав повнолітніх осіб, які потребують опіки та піклування в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Друге. Рекомендувати Верховній Раді України включити до порядку денного одинадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання питання про розгляд спеціальної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо стану додержання соціальних та економічних прав повнолітніх осіб, які потребують опіки та піклування в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Третє. Внести на розгляд Верховної Ради України проект Постанови про спеціальну доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо стану додержання соціальних та економічних прав повнолітніх осіб, які потребують опіки та піклування, в умовах дії правового режиму воєнного стану та рекомендувати Верховній Раді України за наслідками розгляду прийняти її в цілому.

Четверте. Під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України виступаючим від комітету з цього питання визначити народного депутата України, голову Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин Задорожного Андрія Вікторовича. Прошу голосувати.

Задорожний – за.

БОЙКО Ю.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Юрій Анатолійович.

Горбенко Руслан Олександрович.

ГОРБЕНКО Р.О. Голосую - за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Пан Мустафа Джемільєв.

ДЖЕМІЛЄВ М. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Касай Костянтин Іванович.

КАСАЙ К.І. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Козир Сергій В'ячеславович.

КОЗИР С.В. Голосую - за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Кузнєцов Олексій Олександрович.

КУЗНЄЦОВ О.О. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ткаченко Максим Миколайович.

ТКАЧЕНКО М.М. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ахтем Зейтуллаєвич Чийгоз.

ЧИЙГОЗ А.З. Підтримую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Яковенко Євген Геннадійович.

ЯКОВЕНКО Є.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Неллі Іллівна Яковлєва.

ЯКОВЛЄВА Н.І. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні колеги, 11 осіб – за. Рішення прийнято.

Дякую, Дмитре Валерійовичу за представлену доповідь.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, закінчітьте.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Я хотів від себе вкотре подякувати шановним народним депутатам, вам, Андрій Вікторович, за дійсно те, що розглядаєте, підтримуєте. І, повірте, ми завжди в кожній спеціальній доповіді намагаємось знайти механізми додаткового захисту наших громадян України. Дуже вам дякую за підтримку.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні колеги, переходимо до розділу "Різне". Хочу звернути вашу увагу, кожен місяць ми подаємо звіт про роботу комітету з переліком заходів, в яких беруть участь народні депутати члени комітету. Мова йде про вашу участь виключно в тих заходах, які стосуються предметів діяльності комітету.

З метою уникнення подачі неправильної інформації наприкінці кожного місяця за моїм підписом до вас буде надходити лист за відповідною формою, яку вам потрібно буде заповнити. Тож прошу дати доручення своїм помічникам фіксувати вашу участь у заходах і своєчасно заповнювати вказану форму. Якщо виникатимуть питання, то ви або ваші помічники, будь ласка, зв'яжіться із секретаріатом. Власне, все.

Чи бажає хтось висловитися? Дякую.

Шановні народні депутати, на цьому порядок денний вичерпаний. Всім дякую. Засідання оголошую закритим. На все добре. Гарного вам усім дня і мирного неба.